

ÉRIC VUILLARD

«El meu llibre permet entendre l'amplitud del cinisme econòmic»

Éric Vuillard ha aconseguit el Premi Goncourt 2017 amb *L'ordre del dia* (Ed. 62), un sorprenent experiment narratiu de no ficció centrat en l'ascens del nazisme i tots aquells que el van animar o tolerar, des dels empresaris alemanys que el finançaren fins als polítics europeus que el subestimaren.

Per *Alex Milian*

L'últim premi Goncourt —el més prestigiós dels guardons literaris en llengua francesa— ha reconegut enguany un relat de no-ficció escrit per Éric Vuillard amb un llenguatge enlluernador, una estructura arriscada i ferma voluntat de denúncia. Vuillard fa viatjar el lector pels escenaris que van propiciar la consolidació del nazisme i la Segona Guerra Mundial: la reunió de Hitler i Goering amb els 24 industrials més importants d'Alemanya; la trobada de Hitler amb el dictador austríac Kurt von Schuschnigg i la del ministre d'Afers exteriors alemany Joachim von Ribbentrop amb el primer ministre britànic Neville Chamberlain, entre d'altres. Encara que sembli impossible en un tema tan exprimit com el nazisme, Vuillard explica detalls fonamentals que havien quedat oblidats o havien estat conscientment amagats.

—**Aconsegueix dues coses sorprenents amb *L'ordre del dia*. Per exemple, fer molt literari un llibre de no-ficció i sorprendre amb contingut nou sobre un tema tan estudiat i explotat en la ficció com l'ascens del nazisme a Alemanya i els inicis de la Segona Guerra Mundial.**

—Els llibres venen de lectures que he anat fent al llarg del temps. Com tothom, m'interesso per

alguns temes, entre d'altres un període sobre el qual molta gent ha pogut escriure, com és el de la Segona Guerra Mundial i el que venia just abans. I un bon dia, després de veure alguna pel·lícula o llegir algun llibre, o després de mirar un llibre de fotografies, una cosa em va molestar: la configuració del saber que es tenia respecte a aquell període. En concret, sobre un fragment de les *Memòries* de Churchill que estava rellegant i que explica l'embús que hi va haver quan van entrar les tropes alemanyes a Àustria. Em va semblar una cosa que il·luminava, amb una mirada molt cruel, la *política d'apaivagament* [impulsada pel Govern britànic de Neville Chamberlain]: Si l'exèrcit alemany estava tan poc preparat, no entenem l'actitud de neutralitat de França i d'Anglaterra. I després hi ha l'episodi de l'esmorzar entre Ribbentrop i Chamberlain. Aquest fa allargar el dinar expressament per aconseguir que la resposta d'Anglaterra a l'anexió d'Àustria arribi al més tard possible. L'estranya amabilitat de Chamberlain contribuïa a la *política d'apaivagament* d'una manera una mica estranya; amb un sentiment de complaença una mica feixuc. I resulta que aquestes dues escenes feien tremolar els coneixements que tenia sobre aquest període, però també li donaven una mena de potencial literari. Per a un escriptor, són esce-

→

→ nes molt interessants d'escriure. La convergència d'aquests dos fets suscita el llibre. Són fets que, d'una banda, modifiquen la percepció que tenia d'un fet i, de l'altra, em mostren les possibilitats que ofereixen per ser escrits.

—És un escriptor realment innovador. Ni hi ha cap protagonista principal ni agafa un fil conductor que vinculi les diferents escenes del llibre. Però el llibre és molt llegidor.

—Penso que l'escriptura, que la literatura, contràriament al que molts poden pensar, no és un ornament, no és una decoració. El fet d'escriure paraules permet descobrir coses que només a través de l'escriptura podem descobrir. Les paraules tenen una virtut: d'alguna manera, quan ens comprometem en un camí que no és, les paraules desentonen (ens indiquen alguna cosa). Al llenguatge hi ha una relació amb la veritat, una veritat que sentim quan escrivim. I com més deixem anar les paraules, més ho sentim.

—Em pot posar un exemple de com l'escriptura li revela la veritat, si us plau?

—Et posaré un exemple. La primera vegada que vaig escriure l'escena del segon capítol, on els 24 industrials esperen Goering i Hitler, la volia descriure com una sorpresa. Perquè a mi m'havia sobtat aquesta trobada i transposava el meu malestar, d'una manera artificial, al començament del llibre: que l'entrada de Goering, per al lector i per a mi, havia de ser una sorpresa. Però això no funcionava. Alguna cosa grinyolava. Va ser reescriuint-lo que vaig deixar el registre de sorpresa i em vaig adonar que els industrials es reuneixen amb tots els dictadors, no sols amb els nazis.

—I, per tant, no els podia produir sorpresa.

—La reunió amb els nazis m'havia amagat els altres dictadors, però l'escriptura me'ls va restituir.

—Creu que ha inventat un gènere, amb aquesta obra literària que no és només història ni només novel·la?

—Al principi va ser espontani. Després m'hi vaig pensar i vaig veure que sí, que efectivament hi ha una cosa particular en el relat, el pensament i la reflexió que pot crear un gènere.

—Algú ha discutit que el seu llibre no és una novel·la. Com a lector, no tinc dubte que es llegeix com a tal. Vostè la va escriure amb una intenció diferent?

—Crec que es llegeix com una novel·la però no és una novel·la. Hi ha una reflexió de Manzoni que vaig llegir fa uns anys que em va colpir i que em va semblar justa respecte al que intento fer. Manzoni crea una triple relació entre la narració, la veritat i el llenguatge. I considera que l'espai de la narració és una oportunitat per endur-se el lector. Sí que espero que es llegeixi com una novel·la. Perquè la narració també té una relació amb la realitat. Hi ha coses a les quals només po-

dem arribar a través de la narració, com la novel·la ens ha ensenyat a fer-ho.

—Per què no és una novel·la?

—Perquè explica fets reals, no hi ha un personatge imaginari, la part de la imaginació és molt dèbil; en tot cas, no té a veure amb els punts habituals de la novel·la, que són imaginar peripècies o personatges. En absolut. Em sembla que això és molt important. Tinc la sensació, com a lector, que, tenint en compte el període especial en què vivim, el nostre desig d'entendre ha crescut en els últims temps.

—El vostre estil és una conseqüència dels temps que vivim?

—Penso que la nostra necessitat de realitat és més intensa.

—És cert que no hi ha ni personatges ni peripècies, però sí que sembla mantenir una estructura clàssica de plantejament, nus i desenllaç.

—Sí, sí. És un equilibri una mica precari que té a veure amb la composició del llibre. En realitat el que és interessant és que la composició és el que determina el significat general del llibre. En lloc de ser una significació enunciada per l'autor, és una significació que emana de l'estructura del llibre i, per tant, és exterior al llibre. Això permet que l'obra sigui el més propera possible als fets. I el lector ha de formular la seva interpretació, que depèn de l'estructura. Trobo que aquest és un doble avantatge. L'autor és responsable del significat del llibre, perquè l'ha escrit, però el significat és alhora precís i flotant perquè pertany al llibre i també al lector.

—És evident que no hi ha personatges protagonistes humans, en el sentit convencional, però és evident que hi ha un parell de personatges principals fora de pla: la guerra i l'Holocaust, dues coses que tots tenim al cap quan ens disposem a llegir-lo. Sabem que són la conseqüència de les reunions i trobades que vostè descriu.

—Sí, mentre escrivia el llibre tenia dos peròs. En primer lloc no volia explicar la *shoah* i posar-me en el lloc dels testimonis. La segona cosa és que no volia explicar la guerra, perquè sempre que s'explica té una component èpica o per intentar sorprendre. I això em sembla que no funciona. En concret, pel que fa a la Segona Guerra Mundial, on la *shoah* és al cor del conflicte, la literatura em sembla impotent per explicar-la. En canvi tots tenim un sa-

EFE

Éric Vuillard: "Hi ha coses a les quals només podem arribar a través de la narració, com la novel·la ens ha ensenyat a fer-ho".

ber sobre la Segona Guerra Mundial i la *shoah* que determina tant que estructura el nostre saber. En l'horitzó de les preguntes que ens fem com a éssers humans hi ha la *shoah* i la Segona Guerra Mundial, entre altres esdeveniments. Per tant, no era necessari explicar-ho. Això em permetia desplegar les premisses de la guerra en un to molt irònic, però és una ironia molt especial perquè depèn dels coneixements que tingui el lector sobre la guerra i la catàstrofe que està a punt d'arribar.

—Com es documenta per al llibre? No s'hi veu només treball de documentació històrica sinó també que descriu —i coneix— amb detall els escenaris concrets de cada escena.

—Pel que fa als llocs, sí que vaig anar al palau del president del Reichstag. L'edifici encara existeix. Vaig anar-hi i el vaig visitar tenint en compte els esdeveniments, per intentar entendre els des-

plaçaments possibles dels personatges històrics i com havia pogut tenir lloc la trobada del 20 de febrer del 1933. En canvi, la decoració interior ha canviat molt perquè, després de la guerra, la població de Berlín va anar-hi a estripar i trencar el que hi havia per endur-s'ho i cremar-ho. Per sobreviure. Per això vaig demanar a l'administrador que em facilités fotografies d'aquell moment i vaig aconseguir imatges de l'època. Això, pel que fa a la decoració, que és important perquè —com sabem per les novel·les del XIX—, els mobles, com la nostra roba, parla per nosaltres. Som els nostres mobles, la nostra roba, les coses que ens envolten.

—I la documentació històrica sobre les reunions amb empresaris i les trobades de polítics?

—Molts d'aquests documents m'arriben abans que el llibre. De fet, els documents essencials em →

Vuillard: "Krupp va passar poc temps a la presó i després seria, fins i tot, un dels fundadors de la CE del Carbó i l'Acer, que és la base de la Unió Europea".

→ porten al llibre. Jo els vaig consultar com un lector normal que s'informa. No tenia pensat escriure sobre les pàgines prèvies a la Segona Guerra Mundial. I, de sobte, diverses lectures i diverses pel·lícules que vaig veure van modificar l'estructura dels meus coneixements. Per exemple: jo havia vist, com molts, una pel·lícula hongaresa on Chamberlain i Daladier van a Munic. No dic res especial en el llibre sobre aquesta pel·lícula, però mirant a la llum d'altres documents i del que explico, aquesta escena esdevé amarga, més amarga en la mesura que sabem que Munic és un compromís dolorós. Ens hem acostumat a veure Chamberlain o Daladier pujant les escales de l'edifici per anar a veure Hitler i Mussolini i tots els nazis amb la creu gammada alemanya. Però després de les maniobres de gàngsters que sa-

bem que van practicar, aquesta escalinata cap als nazis la veiem encara més amarga i problemàtica. Els documents que et porten al llibre són els que tenen més sentit.

—**Un exemple, si us plau.**

—Un dels documents importants a l'hora de fer-me entendre algunes coses va ser una necrològica sobre quatre jueus que se suïciden quan entren els alemanys a Àustria. Vaig llegir aquella notícia i vaig veure que, al final, l'autor deia que "s'ignora el mòbil d'aquest acte". Deia abans que una de les forces del llenguatge és indicar-nos quan ens equivoquem a l'hora d'escriure. És el mateix quan llegim. En aquella notícia alguna cosa grinyolava, no sonava bé. I això obria la possibilitat literària de no explicar la *shoah* sinó evocar-la a través del que potser no era un suïcidi com l'entendem normalment, sinó una manera de fugir abans de l'horror.

—**Utilitza una imatge molt potent per explicar el funcionament de la política i el món capitalista: els assistents a la reunió amb Hitler no eren Günther Quandt, Wilhelm von Opel o Gustav Krupp (les persones) sinó Varta, BASF, Bayer, Opel, Siemens, Allianz, Telefunken (les empreses). I com diu al llibre, "els coneixem molt bé. Són aquí entre nosaltres". Encara.**

—Un dels punts que estructuraven el llibre entre el principi —amb la reunió dels 24 empresaris amb Hitler i Goering— i el final —que evoca aquella reunió des de la postguerra— és que les empreses es resisteixen que les afectin fins i tot les més grans catàstrofes, com la Segona Guerra Mundial. El llibre mostra com les empreses alemanyes van anar a la primera reunió amb Hitler i Goering per finançar la destrucció de la República de Weimar i també que, després de la guerra, no van volen donar diners per als jueus que havien estat treballadors forçats a les seves empreses. Els costa molt més donar diners per a reparacions que són molt més legítimes. Crec que, amb aquesta estructura, el llibre permet entendre l'amplitud del cinisme econòmic.

—**El perdó a aquestes marques va ser un missatge d'impunitat a totes les marques del món?**

—És clar que hi havia altres possibilitats. Hi va haver judicis i gent empresonada. Alfred Krupp va passar poc temps a la presó, va sortir a començament dels anys 50 i va tornar a agafar les regnes de la seva empresa. Fins i tot va ser un dels fundadors de la Comunitat Europea del Carbó i l'Acer, que és la base de la Unió Europea... Em sembla que hi havia unes altres possibilitats. Una alternativa, per exemple, era nacionalitzar les empreses.

—**Ha presentat el llibre a Alemanya?**

—Encara no ha sortit allà. D'aquí a un mes.

—**Sort.** ●